

ХУРЯАЛГЫЕ ҮДЭР ҺҮНИГҮЙ
ШАНГАДХАХА

хонхой шэмэтэй бай-
нгария нягтаар ху-
мал абадал адуу ма-
лгоёе олошоруулан,
абтаха ашаг ол-
гоуулах гол шуха-
а болоно. Гэбэшье,
ахилан республи-
агатайгүйгээр ябуу-
аа. Августын нэ-
гээр республика
агатайгүй түсэб
0,9 процент дүүргэг-
а. Түхэнэй, Тарба-
агууд хуряалгалаа
ага бараг тем-
аулажа байна. Ти-
а, Заиграй, Ярууна,
агууд үбхэндэ
ахшо урагшаа
ага хайн сагаа
аа юм. Августын
агээр үбхэ-
а түсэб Сэлэн-
а-ийн 29, Зэдын—
а-ийн 21,2, Заиграйн
а-ийн дүүргэбэн бай-
агатай аймагуудай
агатай үбхэуряал-
агээр соонь эхилхын
агатай түсэд эдэшээ-
а корото шалтаг ба-
агатай хожомдуулжа
агатай зарим колхо-
а-ийн 15—20
агатай байна юм.
агатай хуряалга хоё-
агатай урагс ехэ заб-
аа. Зэдын аймагай
аа, Додо-Бургал-
агатай зарим колхо-
агатай үбхэнэйнгөө
агатай хуряагаагүй бай-
агатай колхозууд үб-
агатай уттайгаар хурла-
аа.

хэндэ элитэ байна. Нөдөндө
үбхэуряалгалаа болон малай
бусад шэмэтэ тэжээлүүдые
бэлдэхэ түсэбүүдээ дүүргээ-
гүй байхан Баргажанай, Кях-
тын, Заиграйн, Хорин олонхи
колхозууд үбэлэй ханхинама
хүйтэнэй түлэг дунда адуу
малуудтаа эдүүлхэ тэжээлгүй
боложо, ехэхэн хохидолдо оро-
хон байха юм. Үнгэрэгшэ жэ-
лэй энэ баримтануудые дахлад
дабтахагүйн түлөө аймаг, кол-
хоз бүхэн хамаг хүсээ ху-
ряалгада элсүүлжэ, мүнөө бай-
гаа бүхы дутуунуудаа эдэ
үдэрнүүдтэ сүм усадхаха зэр-
гэтэй.

Үбхэуряалга, силос харалга
дээрхи энэ ехэхэн дутуунууды-
е усадхахын түлөө аймагууд-
дай газартаряалангай органууд
шэнэ график зохёожо, колхоз
бүхэндэ хүргэхэ ёһотой. Мүн
колхозой хүтэлбэрилэгшэд тэр-
рэн дээрэнэ үндэнэлэн өөхөд-
төө график табижа, бригада,
звено бүхэнөө танилзуулан тэр-
рэнэ ваатагүй дүүргэхэ яба-
дал хангаха байна. Үбхэу-
ряалгын хүдэлмэридэ ябагша-
дые амяар амяарайнь хүдэлмэ-
рилүүлхэ ябадал үндэр бүтээс-
болон эрхим шарарай түлөө
тэмсэл мүн. Тинмэ тулада үб-
хэшэдэй дунда социалистическэ
мүрхсөө үргэнөөр дэлгэрүүлэн,
амяар амяарайнь хүдэлмэри-
лүүлхэ шухала. Тинхэ зуура,
мүрхсөөндэ илахан түрүү хү-
нүүдэй ажалые хүндэтэйгөөр
сэгнэжэ, тэдэнэртэ тусхай шаг-
нал олгохо хэрэгтэй.

Үбхэуряалгын хүдэлмэридэ
ажал хэжэ шадаха хүнүүд
бүгэдэ хабаадалсаха зэргэтэй.
Малажалай фермэнүүдэй хүдэл-
мэрилэгшэд тэжээл бэлдэхэдэ
гол үүргэ эзэлжэ, өөхөдхыгөө
фермэнүүдтэ хүрэхэ үбхэ ногоо
абахын түлөө хамаг хабаяа
гаргаха уялгатай.

Таряхуряалга хүртэр үсөө-
хэн коног үлээ. Тинмэдэ энэ
болзор хүртэр үбхэуряалгын
бүхы хүдэлмэри эрхим шарар-
тайгаар дүүргэгдэн байха
зэргэтэй. Хүдөө нутагуудтахи
партийна, советскэ, газарта-
ряалангай органууд таряху-
ряалга болтор үбхэнэй бүхы
хүдэлмэри дүүргэхэ хэрэгтэ
хамаг колхознигуудые элсүүл-
жэ, үбхэуряалгынгаа түсэб
саг болзор соонь эрхим ша-
нартайгаар дүүргэхэ хэмжээ-
нүүдые абаха ёһотой.

Х Р О Н И К О

Комиссариа-
пүхэр Буганин
агатай гэгшье
Сүлөөлэтын Поль-
агатай өөрынгөө
болон томилбо.

Национальна Сүлөөлэтын
Польско Комитет болбол Винцент
Ржимовский гэгшье СССР-эй
правительствын дэргэдэ өөрын-
гөө түлөөлэгшэ болгон томилбо.

Советскэ Информбюроһоо

Августын 4-эй оперативна мэдээн

Августын 4-эй туршада РЕЗЕКНЕ (РЕЖИЦА) городһоо баруу-
гаар манай сэрэгүүд байлдаатайгаар урагшаа дабшажа, 40
гаран һуурин газарые, тэдэнэй дунда ОСАГАЛЫ, РАДЖЕЛИ, БОР-
БАЛИ, РАКСАЛА, ГРОМАЛТИ, КРОПИНИ, ЛУКСТИ гэдэг газар-
нуудые ба МЕЖАРЕ гэдэг түмэрзамай станцие эзэлбэ.

КАУНАС (КОВНО) городһоо баруун-хойгуур ба баруугаар ма-
най сэрэгүүд довтолгоо байлдаануудые хэхэ зуураа 200 гаран
һуурин газарые, тэдэнэй дунда ШИДЛОВО, ЖОГИНЕ, ГЕРМАНЫ,
БЕТИГОЛА, ПОЛЕПИ, УГЯНЫ, ЗИРАГОЛА, ГЯЛОВО, ЧЕНИШКИ,
ВИЛЬКИ, ЛЕКАЙЦЕ, НОВОСАДЫ, ПОЛОБЕ, ПОТАШЕ гэдэг томо
һуурин газарнуудые эзэлэн абаа.

МАРИАМПОЛЬ городһоо баруун-урдуур ба урдуур манай сэрэ-
гүүд дайсанай эсэргүүсэлтые нуга даража, 100 гаран һуурин
газарые, тэдэнэй дунда ПОТЫЛЬЧЕ, ЗГЛОБОЛЕ, ЮРГЕЗИОРЫ,
ТРАКЯНЫ, ШИПЛИШКИ, КАЛЕТНИК, ЛИПНЯК, НОВА-ВЕСЬ,
КРАСНОПОЛЬ, РЕМЕНКИНЕ гэдэг газарнуудые ба ТРАКИШКИ,
КАЛЕТНИК гэдэг түмэрзамай станцинуудые байлдаатайгаар
эзэлэн абаһан байна.

САНДОМИР городһоо баруун-урдуур манай сэрэгүүд ВИСЛА
мүрэнэй зүүн бээдэ плацдармаа үргэдхэхэ байлдаагаа үргэлжэ-
лүүлжэ, 100 гаран һуурин газарые, тэдэнэй дунда ГЖИБУВ,
ПЕЧОНОГИ, СТОПНИЦА, ПАЦАНУВ, ГОРЫСЛАВИЦЕ, СТРОЖИС-
КА, НОВЫ-КОРЧИН гэдэг томо һуурин газарнуудые эзэлбэ.

ЖЕШУВ городһоо баруун-хойгуур ба баруугаар манай сэрэгүүд
довтолгоо үргэлжэлүүлжэ, 50 гаран һуурин газарые, тэдэнэй
дунда БАБУЛЕ, ГЫКИ-ДЕМБЯНИ, ПОДЛЕСЬЕ, ДОБРЫНИН, СЦЕ-
КА, САНДИШУВ, РОПЧИЦЕ, ЗАГУЖИЦЕ гэдэг томо һуурин га-
зарнуудые ба ЖОХУВ, СЕНДИШУВ гэдэг түмэрзамай станцинуу-
дые байлдаатайгаар эзэлбэ.

КАЛУШ городһоо баруун-хойгуур ба баруугаар манай сэрэгүүд
довтолгоо байлдаануудые хэхэ зуураа 40 гаран һуурин газарые,
тэдэнэй дунда РУДНИКИ, ДЕЖОВ, ТЕЙСАРУВ, ЮСЕПТЫЧИ,
МАХЛИЦ, СЕХУВ, СОКОЛОВ, ЯКУ гэдэг томо һуурин газарнуу-
дые ба ПЯСЕЧНА гэдэг түмэрзамай станцие эзэлэн абаһан бай-
на.

Фронтын ондоо участогууд дээрэ шухала хубилалта болоогүй.
Августын 3-да манай сэрэгүүд бүхы фронтнууд дээрэ 53 немец-
кэ танк гэмтээһэн ба үгы хэхэн байна. Агаарта болоһон байл-
даануудта ба зенитнэ артиллерийн буудалгаар дайсанай 30 са-
молёт унагаагдаба.

★ ★ ★

Каунас (Ковно) городһоо баруун-хойгуур манай сэрэгүүд
довтолгоо үргэлжэлүүлбэ. Заб-
һарай хамгаалгын рубеж дээрэ
аһалдан тогтохо гэхэн дайсанай
хөдөлгө бүтээгүй. Манай ябган
сэрэгүүд эрид шиндэнги сохилто-
нуудаараа тус рубежһээ неме-
цүүдые намнан гаргаба. Советскэ
частьнууд дайсанһаа ехэхэн ой
модые сөбөрлөжэ, үргэн фронт
дээрэ Лубисса мүрэндэ хүрөө.
100 шахуу немецкэ солдат болон
офицер үгы хэгдэбэ. Дайсанай
15 танк гэмтээгдэн ба галдаг-
даһан байна. 20 өхэ буу ба ми-
номёт, 40 пулемёт ба бусад тро-
фей булагдан абтаа. 150 хүн
плэндэ абтаба.

Мариямполь городһоо баруун-урдуур манай сэрэгүүд
байлдаатайгаар урагшаа дабшаба.
Немецүүд хамгаалан тулахада
тааруу газарые хэрэглэнэ. Нуур
болон намаг элбэгтэй байлдаанай
газар болбол довтолгоо ябуулга-
нуудые хэхэдэ хаалта болоно.
Манай сэрэгүүд дайсанай эсэр-
гүүсэлтые нуга даража, 100
гаран һуурин газарые эзэлбэн
байна. Н-скэ соединениин часть-
нууд түшэг тулгуурин пункт-
нуудһаа немецүүдые үлдэн гар-

гажа 20 километр хүртэр ураг-
шаа дабшаа. Айхабтар шанга
байлдаанай һүүлдэ Краснополиин
оршондо манай подразделениүүд
дайсанай ябган сэрэгэй батальо-
нине бута нэрбэн халгаба. 6
немецкэ танк гэмтээгдэн ба
галдагдаһан байна. Советскэ
частьнууд Сувалки городһоо зүүн
хойшоо 7 километртэ байһан
Ново-Весь гэдэг буурин газарые
эзэлбэ.

Сандомир городһоо баруун-урдуур манай сэрэгүүд
Висла мүрэнэй зүүн бээдэ байлдаагаа
үргэлжэлүүлэ. Дайсанай ябган
сэрэг болон танкнуудай томо хү-
сэнууд контратакаараа советскэ
сэрэгүүдэй довтолгые хаатуулан
бариха гэжэ хэдэбэ. Зарим учас-
тогууд дээрэ гар туладаанууд
болоо. Немецүүдые сухаржуулан
намшажа, манай сэрэгүүд 15
километр хүртэр урагшаа дабша-
ха зуураа Стопинна гэдэг шос-
сейнэ харгынудай узелые эзэл-
бэн байгаа. Н-скэ соединениин
ябган сэрэгшүүд ба артиллерист-
нүүд хоёр үдэртэ 2.200 немецкэ
солдат болон офицерые хюдажа,
26 танк, тэдэнэй дунда «Тигр»
түхэлэй 4 танк, 3 хуягта маши-
на гэмтээжэ, 100 гаран автома-

шина үгы хэбэ. 7 танк ба само-
ходно өхэ буу, 19 полевой өхэ
буу, сэрэгэй ашаатай хэдэн мор-
тэргэ ба түмэрзамай эшелон бу-
лагдан абтаһан байна. Манай
ондоо нэгэ соединениин часть-
нууд урагшаа дабшажа, мэнэ
баяхан центральна Германияа
советско-германска фронтдо хайг-
даһан саксонско дивизиие ехэ
гээлтэдэ оруулаа.

Жешув городһоо баруугаар
дайсан бүлэглэлтээе шангадхажэ,
үсэд шанга эсэргүүсэлтэ хэбэ.
Манай сэрэгүүд байлдаатайгаар
урагшаа дабшажа, 50 гаран һуу-
рин газарые эзэлбэн байгаа. Н-
скэ частийн боецүүд дайсанай
хоёр батальон ябган сэрэгүүдые
бута нэрбэн халгажа, тэдэнэй
бүхы буу эбсэргүүдые булагдан
абаа. 200 немецкэ солдат болон
офицер плэндэ абтаба.

Калуш городһоо баруун-
хойгуур ба баруугаар манай сэрэгүүд
довтолгоо үргэлжэлүүлэ. Н-скэ
соединениин частьнууд
дайсанай хэдэн контратакые
сухаржуулан сохило зуураа 600
гаран гитлеровецүүдые үгы хэ-
хэн байна. 120 хүн плэндэ абта-
ба. Ондоо нэгэ соединениин
частьнууд дайсанһаа сухаржуулан
сохилжэ, ехэ гээлтэдэ оруулаа.
Һүүлэй үдэрнүүдтэ немецүүдһээ
олон полевой, танк буудаха ба
зенитнэ өхэ буунууд, 200 пуле-
мёт, 180 автомашина булагдан
абтаба.

195-дахы немецкэ штурмо-
вой полкын командир, плэндэ
абтаһан полковник Вальтер Хол-
лендер гэгшэ ийгэжэ хөөрөнө:
«Немецкэ командовани болбол со-
ветскэ сэрэгүүдэй зунай довтолго
урда зүгтэ эхилхэ ха гэжэ баг-
сааһан юм. Ородуудай Оршын
саада тээшье гараад ябахадань
центральна фронт дээрхи оро-
дуудай довтолго хадаа хамаарган
татаха гэхэн сохилто байгаа ха
гэжэ бидэнэрэй ололнай бодожэ
байгаа бэлэй. Сталинградека хү-
мэрийн унагалаа хойшоо дайнай
ябаса ородуудта түхатайгаар
арьежа эхилэ гэжэ намда элдэ
тодо болоо нэн. Советскэ сэрэгүү-
дэй һүүлэй довтолго болбол ми-
пини урдань үзэһэн хараһан бүхы
довтолгонуудһаа эгээ томо ба хү-
сэтэй довтолго байһан байгаа.
Энэ довтолго болбол тусгаар өхэ
амжалтатыйгаар үнгэрөө. Энэ ам-
жалта болбол Улаан Армиин
тоогойнгоо талаар булюу хүсэтэй
байһан дээрэнэ болоо бэшэ. ха-
рин советскэ сэрэгүүдэй амжалта
болбол түбхын түрүүндэ немецкэ
тактикаһаа булюу шэнэ тактика
бэлүүлхэн дээрэнэ болоо. Не-
мецкэ арми болбол энэ дайнай
бүхы үедэ эгээ хүндэ дийлдэ-
гые үзэбэ. Энэ болбол дайнай
саашанхи ябасада шиндэхы ша-
нартайгаар нүдөөлхэ байха».

Күрсайханаа эхилээд үбхэ ногоо элбэг ехээр бэлдэнэ
боро хараан болтор үхэр малаа садхалан
хайнаар үбэлжүүлэе!

Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссийн мэдээсэл

Немецко-фашистка булимтарагшад болон тэдэнэй туһамаршадай хэһэн хуушануудыг тодорүүлха ба мүрдэхэ тушаа

Плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдыг Каменец-Подольско областын Славутын „Гросс-лазаредтэ“ гитлеровецүүдэй хюдалга

Улаан Армийн частнуудай Славута городыг немецүүдхэ сулөөлхэдэ урдын сэрэгэй городогой террители дээрэ плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдэй „лазаредтэ“ олоһон байгаа. Тус „лазаредтэ“ зүдэржэ муудалан ба хүндэ үбшэнтэй 500 гаран хүнүүд байба. Эдэнэр плендэ абтаһан 10-аад мянган советскэ сэрэгэй хүнүүдыг немецкэ врачнууд ба „лазаредтэ“ хажуулай үхүүлдэг тухай хөөржэ үгөө.

УССР-эй Совнаркомой түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев түрүүлэгшэтэй мүрдэлгын тусхай комисси немецүүдтэ плендэ ороһон Улаан Армийн офицернууд ба боесүүдыг славутскэ лазаредтэ гитлеровецүүдэй хайшан гэжэ үхүүлдэг оршон байдал болон ушар байдалыг мүрдэн шалгаба. Комисси болбол гүрэнэй онсо эрхэтэ комиссийн түлөөлэгшэд Б. Т. Готцов, В. А. Кононова гэжшэдэй хабсадалгатайгаар УССР-эй прокуратурын юстицийн ахалагша советник Л. Г. Мальцев хэһэн асуултын материалыг ба УССР-эй Наркомздравай судебно-медицинскэ главна экспертизын профессор, медицинскэ нарын доктор Ю. С. Сапожников, Москвакыс центральна нейро-хирургическэ институтай патоморфологическэ секторын даагша профессор медицинскэ нарын доктор Л. Н. Смирнов, Харьковскэ нарын психологическэ институтай директор УССР-эй НКВД-гэй судебно-экспертизын профессор Н. В. Бокариус гэжшэдхэ бүридхэн судебно-медицинскэ экспертизүүдэй аналитай баримтавуудыг шалган үзэһэн байна.

Гэршэнүүд ба бэсэрэ тулһан хүнүүдэй олон тоого мэдүүлэгшүүт, эзэмдэгшэдэй засагай захиралтанууд, германскэ армийн верховно командовани ба гитле-

ровскэ правительствын зүгһөө хүн түрэлхитэнэй юрын ёһо гуримыг бүдүүлгээр эбдэһэнинь элэрүүлхэн бусад документүүд мүрдэлгөөр суглуулагдаа.

Эдэ материалнуудай үндэһөөр гүрэнэй онсо эрхэтэ комиссийн тодорүүлһаниинь:

1941 оной намар немецко-фашистка булимтарагшад Славута городыг эзэлээд, тэндэ Улаан Армийн шархатаһан ба үбэдхэн офицернууд болон боесүүдтэ „лазарет“ эмхидхэжэ, тэрээнэ Славутын „гросс-лазарет“, „лагерь 301“ гэжэ нэрлэһэн байгаа. Тэрэ „лазарет“ Славутаһаа зүүн-урагшаа километр хахад—хоёр километрын газарта гурбан даххар арбаад шулуун гэрнүүдыг эзэлэн тогтоһон байба. Эдэ бүхы гэрнүүдыг гитлеровецүүд олон даххар нягта проволоочно хаалтануудаар хүрээлээ. Хаалтанууд худар 10 метр бүридэ вышканууд баригдажа, тэрэ вышкануудаар пулемёт, прожектор, хажуула табиядлан байгаа.

Командант Гауптман Планк, һүүлээр тэрэнэй орондо ерөһөн майор Павлицк, командантын орологшо Гауптман, Краснодар-фер, Гауптман Нее, штаб-сарты доктор Борбе, тэрэнэй орологшо доктор Штурм, обер-фельдфебель Ильземан, фельдфебель Беккер гэжшэдхэ бүридхэн „гросс-лазаредтэ“ администраци, немецкэ врачнууд ба хажууланууд хахаа үлэн хооһон, уйдхарт ба элүүртэ хорото тусхай гурим байгуулжа, зобоохо ба алаха ябадалнуудыг хэрэглэн, үбшэн ба шархатаһан хүнүүдэй эмүүлгыг хахаж, шадалаа барагдажа туйлай ехээр зүдэрхэн хүнүүдыг каторжна ажал хэхээр баалажа плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдыг олоорын хюдалһан байба.

Славутын немецкэ „гросс-лазарет“ гэһи үхэлэй лазарет мүн

„Гросс-лазаредтэ“ немецкэ засагаархын хүндөөр ба хүнгөөр шархатаһан 15—18 мянган хүнүүдыг, мүн тэрэгшэ лэн элдэб халдабаритай ба халдабаригүй үбшэнтэй плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдыг суглуулһан байгаа. Үхэһэн хүнүүдэй орондо плендэ абтаһан шархатаһан ба үбшэн советскэ сэрэгэй хүнүүдэй шэнэ партизнууд энде ходоодоо ерөжэ байдаг байба. Плендэ абтаһан хүнүүдыг замда абажа ябахад сохидог шаншадаг, үлэн хооһоор зобоодог, аладаг байба. „Лазаредтэ“ ерөһөн эшлэн бүхэнһөө гитлеровецүүд хэдэн зуун хүүр гаргажа халдаг байба. Урдын сэрэгэй городогой террители дээрэ байһан уһа түрхэ башниин машинист А. И. Данилюк гэһи „ерөһөн вагон бүхэнһөө 20—25 хүүр халгдаа, түмэрэмай халаа дээрэ 800—900 шахуу хүүрнүүдэй үлөөд байхыг“ хараа һэм гэжэ мүрдэлгын комиссида мэдүүлээ.

Плендэ абтаһан советскэ хүнүүд замда ябаар туугдажа ябахад аяга саагажа, үлэн хооһонһоо медицинскэ туһаламжагүй дээрэһэн, немецкэ хажуулануудай зэрлиг муухайгаар аашаллаг байһан дээрэһэ мянгааһаа үхэһэн байгаа. Замтаа хүнгөөр шархатуулаад хажуулануудай халхархыһан плендэ абтаһан советскэ хүнүүдыг нутагтай хүнүүд болнигала асаралтаһан гэжэ славутскэ больницын медицинскэ сестра А. Н. Иванова гэһи мүрдэлгын комиссийн урада мэдүүлгээ үгөө. Иванова болбол больницада асаралтаһан барагшадһаа 1-дхи рангын техник-интендант Соломай, штабна бэшэһи Пошехов, рядовой боес Капилес гэжшэдыг тоолобо.

Гитлеровецүүд плендэ абтаһан хүнүүдэй ерөхэдэ „лазаредтэ“ хаалгын хажууда буугай хүрээр ба резинэн ташуурнуудай сохилгоор угтаад, һүүлээрнэ тэдэ шэнэ ерөгшөдэй арһан гутал, дузаан хубсаһа ба өөһэдн эдлэлүүдыг буулан абадаг байгаа.

Немецкэ врачнууд „лазаредтэ“ халдабарита үбшэнүүдыг зорюуга тараагаа

„Гросс-лазарет“ соо немецкэ врачнууд яхын аргагүй уйдхартай байдалыг зорюуга биг болгодог байба. Плендэ абтаһан сэрэгэй хүнүүд бэс бэедэ хашалдан зогсохо баатай боложо эсэһэн ба зүдэрхэн дээрэһэн ухаа мэдэгээ алдажа унадаг ба үхэдэг байгаа. Фашистнууд „лазарет“ соо шахалданги байдалтай болгохын тулада элдэб аргуудыг хэрэглэдэг байгаа. Плендэ абтаһан И. Я. Хуажев гэһи „немецүүд болбол автомадаар бууджа хүнүүдыг хашалданги байдалтай болгоод, дээрэһэнь үбшэн ба шархатаһан хүнүүдыг түлхын оруулаад, үүдэнь хаадаг байгаа һэн“ гэжэ мэдүүлбэ.

„Лазарет“ соо немецкэ врачнууд зорюуга халдабарита үбшэнүүдыг тараадаг байгаа. Сыпной тиф, туберкулез, дизентерийн үбшэнтэй, хүндэ ба хүнгэн шархатай хүнүүдыг нэгэ камер соо сугтан оруулдаг байба. Плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй врач А. А. Крыштоп гэһи „нэгэ блок

соо сыпной тиф болон туберкулез үбшэнтэй 1.800 шахуу хүнүүд байгаа һэн, твхэдэ нормальна ёһоор 400-һаа үлүү олон хүнүүд тэндэ байжа болохогүй байгаа“ гэжэ мэдүүлбэ. Камерынь огто сэрблэдэггүй байһан байна. Үбшэн хүнүүд плендэ ороһон дотор хубсаһаараа хэдэн харада байдаг байгаа. Эдэнүүд ямаршэ дэбисхэргүйгөөр унтадаг. Олонинь хахад хухад хубсаһатай гу, али оройдоо нүсэгэн байдаг байба. Байрань тулгдэдэггүй, плендэ абтаһан сэрэгэй хүнүүдэй өөһэдн хэһэн пешэн хандаргагдадаг байгаа. „Лазаредтэ“ ерөһөн хүнүүдыг арюудхан сэрблэхэ ябадал огто хэгдэдэггүй байба. Эдэ бүгэдэ халдабарита үбшэнтэй дэлгэрэлгын нүхсэл болодог байһан юм. „Лазарет“ соо гар нюураа угаахашыг, уухашыг уһан байгаагүй. Муухай байдалтай дээрэһэ тус „лазарет“ соо бөөһэ хюурһан угаа ехээр үдэһэн байна

„Гросс-лазаредтэ“ немецкэ врачнууд ба хажууланууд плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдыг үлэн хооһоор байлгажа хюдадаг байгаа

Плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдэй сүүдхын эдэ хоол 250 грамм арзап-талхан, 2 литр „баланда“ байдаг һэн. Арзап-талхан болбол Германияһаа зорюуга эльгэһэн гурилаар баригдадаг байгаа. „Лазаредтэ“ пэгэ склад соо „Шпельмелль“ гэдэг фабрично барлалгатай 40 килограммай саарһан мешэүүд соо хадагалагдажа байһан 15 тонно шахуу тинэ гурил слдобо. Энэ „гурил“ болбол заахан (1,7 процент) крахмал холиотой мекхинэ байба гэжэ судебно-медицинскэ ба химическэ экспертизээр, мүн тэршэлэн СССР-эй Наркомздравай эдэ хоолой институтудай 1944 оной июлийн 21-дэ хэһэн аналитай тодорюулагдаба. Тэрэ шалгалтаар олоһон заахан гурилай зүйл болбол тарья сохиходо тушаан боложо хооломо худар ороһон ороһонһоо биг болоһон бололтой. Иймэ гурилаар баригдаһан „талха“ эдэд байхад плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүд үлэсхэлэнгэй халдартай боложо хото ходоодын хүндэ үбшөөр юрэнхыдөө үхэдэг байба.

Гречуха ба шара будаагай хальһаар, сэрблэдэггүй ба гутанхай хартаабхаар, шорой ба шэлэй үйрхэйтэй элдэб халдаһануудаар бэлэдхэһэн „баланда“ болбол мүн хүнэй хотодо ехэ хоротой болодог байна. „Лазаредтэ“ ойро тойронһоо комендантын захиралтаар суглуулжа асарһан үхэһэн хатаһан амитадай мяхаар эдэ хоол бүридхэхэ ябадал үсөөн бэшэ гарадаг байгаа.

Плендэ мултарһан И. П. Иноземцев, Е. И. Чигрин, П. А. Жданов гэжшэдэй мэдүүлгээр

„гросс-лазарет“ немецкэ врачнуудай „парохолер“ гэжэ нэрлэдэг мэдэгдэхгүй янзын үбшэн үе үе болоод дэлгэрэн гарадаг байгаа. „Парохолер“ гэдэг үбшэн болбол немецкэ врачнуудай зэрлиг муухай эспериментүүдыг хэһэн дээрэһэ гарадаг байгаа. Энэ хэжэг үбшэн болбол гэгтэ биг болоод мүн гэгтэ үгэ болодог байһан байна. „Парохолер“ үбшөөр үбэдхэн хүнүүдэй 60—80 процентн үхэжэ халадаг байгаа. Энэ үбшөөр үхэһэн зарим хүнүүдэй хүүрнүүдыг немецкэ врачнууд эбдэжэ үзэхэдэ плендэ абтаһан сэрэгэй ород врачнуудыг оруулдаггүй байба.

Славутскэ лагерь болбол „гросс-лазарет“ гэжэ хуулайар нээгдэһэн ба штат соогоо горьтойхон олон тоото медицинскэ персоналтай байһаншэ мүртөө Улаан Армийн үбшэн ба шархатаһан офицер болон боесүүдтэ медицинскэ эгээлэйшэ туһаламжа үзүүлдэггүй байба. Үбшэн ба шархатаһан хүнүүдтэ эм үгтэдэггүй. Шарха эмнэхэ хирургическэ эмнэлгэ хэгдэдэггүй, мүн шарха боохо ябалал хэгдэдэггүй байһан байна. Яһаа гэмтэһэн гар хүлэй үзүүрнүүдшэ тайрагдан эмнэгдэдэггүй бэлэй. Хүндэ үбшэнтэйшэ хүнүүдтэ харууһан байдаггүй байба. Урлань плендэ абтаһан санитарка П. А. Молчанова болбол „бидэнтэй зэргэлжэ хабтагайгаар таһалһан ханын саадатэ байһан үбшэн ба шархатаһан ехэ олон хүнүүд ямаршэ медицинскэ туһаламжа абагшагүй һэн. Туһаламжа үзүүлт гэхэ ба дуһалшэ уһа үгыт гэхэ гуйлтанууд тэдэнэй палата сооһоо үдэр хүнгүй ходоодоо хуу-

дагша бэлэй. Уһа ба ужаһан шархыг таһалгын забарһан һэн“ гэжэ мэдүүлбэ.

Плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүнүүдыг зобоодог буудан ябадал

Плендэ абтаһан сэрэгэй хүнүүдыг элдэбээр зобоодог эдэ хоол үгэмсэ гаргахадаа сохидог байба. Фашистн үхэжэ байһан хүншөөн гампадатгүй дые малтан гардаг абтаһан сэрэгэй тэмсэн байха үсөө хутагаар халдхыг лые судебно-медицинскэ сооһоо элэрүүлжэ халдажа ёдойгоо худар үсөө ахы халжа шоройгоор

Тус „лазарет“ олоорын зобоодог бол цемент полтай худар үбшэн ба хүнүүдыг оруулжа байгаа. Карцернүүд хэдэн үгэмсэ халдажа олонинь үхэдэг байба. Үбшэнтэй хүнүүдыг үсөө ехээр зүдэржэ „лазаредтэ“ гарыг баахдаг, гүрнүүдыг үхэжэ бүтээдэг байба.

Һонирхон плендэ абтаһан алаха ябадалнуудай зүгһөө халдаг байба. Үхэһэн хыгмыг проволоочно немецүүдэй халдажэ аргаа болһон һан сэрэгэй хүнүүд тээшэ гүрнүүд хажууланууд таһаар бууджа һэн таһан Д. П. Бундэ. Плендэ абтаһан хүн газарһаа таахад абаһан халдагдан алаһан һэм гэжэ гэрим хөөрөнэ. „Баланд порци абаха гүрнүүд нэгэ хүнүүд алаһан һам“ гэжэ плендэ Штатов гэһи февральда мүн бол „немецкэ хүнүүдэй элдэб буртагай нүхтэ нэгэ плендэ шархатуулаа, захад алаһан таллуулжа бутураһан байһа

(Түгэсхэлэн)

Хуряалгын эрхим шанар, хурдан темп—хамагай шухала

Убхуряалгын болон силос даралгын, мүн тэршөлөн үбнэ хадагалха шанарай хойноноо полевой бригаада да мал ажалай ферма дээрэ бригадир ба даагшад, колхоз дотор правлениин түрүүлэгшэ, совхоз дотор совхозой дотор, аймаг дотор АЗО-е даагшад главна зоотехник ба агроном ньюраараа харюусаха болоно”.

(„Убхуряалгада, силос даралгада бэлдэхэ болон тэренинэ үнгэргэхэ тухай” БМАССР-эй Совнарком ба ВКП/б/-ийн Обкомой тогтоолһоо).

Улаан туг үгтэбэ

«Борец он-мунурынгаа аймаг дунда абана. Үбнэ-хуряалгын социалистиче-ский дунгөөр үбнэ-хуряалгын хуури эзлэ-х айнм болон ай-магийнгаа гүйсэхэхэ номитодэй дамжуулгын Улаан туг абана. Мүн энэ тугые абаха нэгдэл-хи нандидагта-Крупскаягай, хоёр-дохи нандидагта Чапаевай нэ-рэмжэтэ молхозууд баталагдаба. А. РУССКИХ.

Күдэлмэрээ шангадхаба

«Борец он-мунурынгаа аймаг дунда абана. Үбнэ-хуряалгын социалистиче-ский дунгөөр үбнэ-хуряалгын хуури эзлэ-х айнм болон ай-магийнгаа гүйсэхэхэ номитодэй дамжуулгын Улаан туг абана. Мүн энэ тугые абаха нэгдэл-хи нандидагта-Крупскаягай, хоёр-дохи нандидагта Чапаевай нэ-рэмжэтэ молхозууд баталагдаба. А. РУССКИХ.

Эдир залуугай эршээр

«Борец он-мунурынгаа аймаг дунда абана. Үбнэ-хуряалгын социалистиче-ский дунгөөр үбнэ-хуряалгын хуури эзлэ-х айнм болон ай-магийнгаа гүйсэхэхэ номитодэй дамжуулгын Улаан туг абана. Мүн энэ тугые абаха нэгдэл-хи нандидагта-Крупскаягай, хоёр-дохи нандидагта Чапаевай нэ-рэмжэтэ молхозууд баталагдаба. А. РУССКИХ.

Миндоо найрхан хажууршад

«Борец он-мунурынгаа аймаг дунда абана. Үбнэ-хуряалгын социалистиче-ский дунгөөр үбнэ-хуряалгын хуури эзлэ-х айнм болон ай-магийнгаа гүйсэхэхэ номитодэй дамжуулгын Улаан туг абана. Мүн энэ тугые абаха нэгдэл-хи нандидагта-Крупскаягай, хоёр-дохи нандидагта Чапаевай нэ-рэмжэтэ молхозууд баталагдаба. А. РУССКИХ.

Велико. Криковско районий Поповка г.э. н.с.к. танкова полкын адигалан абаһанайнгаа түлөө Эсвэгэ ороноо хам-Лох зэргын орденуудаар шагнагдаһан Мария Малайлонова Белоград гэгшэд. ТАСС-эй фотохронико).

Хоёр фермынхид хоёр ондоогоор ажаллана

«Социализм» колхозой (Сэлэнгэ) ховиной-товарна фермын хүдэлмэришэд тусхай бригада болон үбнэхуряалгада м-хитэйгээр гараһан юм. Тэднэр дүүрэн бэшэ мэдээгээр 100 гаран га сабшажа 65 гектарыг бүрилөөд байна. Косилкашад болон гар хажууршад хэһэн хүдэлмэрин шанарыг колхозойн шанар сахигша хайн гэжэ тоолоно. Гар хажууршад Сампилова, Цыренова, Цоктоева гэгшэд 0,70 гектарай орондо үргэлжэ 0,75-аа 0,80 га хүртэр хайн шанартайгаар сабшанад. Тэршэлэн машинистнар Д. Дамбаев, Ш. Санжиев гэгшэд нормонуудаа үргэлжэ үлүүлэн дүүргэдэг байна. ОИФ-е даагша нүхэр Гуров-жапова үбнэшэдөө өөрөө хүтэлбэрилжэ, тэднэрэй дунда ой-гууламжын хүдэлмэри байнаар ябуулан, бригадынгаа член бү-хэниие мүнөө үеын оршон бай-далтай гүнзэгыгээр танилсуул-на. Зүгөөр, нүхэр Аюша Степа-нов хүтэлбэрилэгшэтэй тус колхозой хүнэй товарна фермын хүдэлмэрилэгшэдөө бүрдэһэн бригадын членүүд ОИФ-эйнхид-хэе холо гээгдэжэ ябана. Тус бригадын 7 гар хажууршад мийл 2—3 хүнийн нормоёо дүүргэнэ. Мүн косилкашадын нормоо дүүргэхгүйһөө гадна, шанар муутайгаар хүдэлмэрил-жэ байна. Гадна, энэ бригада сабшалга хуряалга хоёройнгоо хоорондоо ехэхэн забһар гарган-хай. Энэ колхозой хоёр фермын-хид хоёр ондоогоор хүдэлмэ-рилжэ бүхы колхозойнгоо чле-нүүдыг гайхуулна. Мүнөө «Со-циализм» колхозой членүүд хүгшэд хүүгэд илгэдгүй—МТФ-эйнхиднай яахадаа имэ муу-гаар хүдэлмэрилжэ, ОИФ-эйн-гээ бригадаһаа гээгдэнэ гээ-шэб гэлсэдэг болошонхой. Тии мэхөө МТФ-эйнхид энэ эшхэ-тэр гээгдэлээ усадхажа ОИФ-эйнгээ бригадыг хүсэхын тү-лөө бүхы хүсөө гаргажа үб-нэ хуряалга дээрэ харанхыһаа харанхы хүртэр хүдэлмэрилжэ зэргэтэй. Б. ЦОКТОЕВ.

Ногооборишье үбнэ үлөөхэгүйн түлөө

ХОРИ. (манай корреспон-дентһээ). Үнгэрэгшэ жэлдэ үбнэ гэжээл багаар бэлдхэ-жэ, үблэй үелэ бэрхшээлдэ ороһон ябадалһаа хургаал абан, «Улаан Одон» колхозой түрүү членүүд хуряалга дээрэ хурдан түргэнөөр хүдэлмэрилжэ бай-на. Гар хажууршад, С. Дор-жиев, Ц. Будаева, Б. Батуева гэгшэд үдэр бүрийнгоо нормо-нуудыг 167 процент хүртэр дүүргэжэ бригада соохи социа-листичеке мурьсөөндөө илажа ябанад. Мүн косилкашад Но-сырев, Куликов гэгшэд 5 гек-тарай орондо үргэлжэ 8 га саб-шадаг болонхой. Мүнөө жэлдэ «Улаан Одон» колхозойхид үндэр бүтээсын хойноһоо тэмсэхэтээ хамта, мүн ногооборишье үбнэ үлөөхэ-гүй зорилго табиад эрхим ша-нарай түлөө эрид шангаар тэм-сэжэ байна. Ц. ГАРМАЕВ.

Гээгдэжэ ороһондоо гэмшэнэд

Убхуряалгана хожомдожо захалһан Сэлэнгын аймагай зарим колхозууд гээгдэжэ ороһон-доо гэмшэхэ шалтаг баряад, мүнөө хүртэр өөдтэй урагшаа ябаа-гүй байна. Загастайн, Зуево-Сутайн, Се-лендумын сомсельсоведүүдэй колхозууд үбнэхуряалгана (үри муугаар ябуула. Калинин нэ-рэмжэтэ колхоз аяар мүнөө хүр-тэр 200 гаран гектар сабшажа 40-өөд гектарыг бүрилхэн бай-ха юм. Убхуряалгана удаа-руулжа байһан гол шалтагаан тухайн тус колхозой хүтэлбэ-рилэгшэдөө асуухада, гээгдэжэ ороһон гэмтэ ябадалаа урдаа ба-ридаг байна. Энэ колхозой үбнэ-шэдэй олонхид үдэрэйнгоо нор-монуудыг арайхан 40—50 про-цент дүүргэнэ. Ажалын жааг заршам ехэ булаар табигданхай дээрэһээ хүдэлмэридөө нобшоржо орой гарадаг байна. Бригада, звено болон колхоз-нигуудайн дунда социалистиче-скэ мурьсөөн эмхидхэгдээдүй байһаар. Мүн ханын газетэ, дай-шалхы хуудаланууд гаргагдана-гүй. Колхознигуудын нормонуу-даа дүүргэһэн дүүргээшьегүй тухайгаа тэрэ үдэр соогоо мэдэ-дэггүй байна. Тэднэрэй дунда агитационно-ойлгууламжын хү-дэлмэри ехэ булаар табигданхай. Эдэ бүхыһөө боложо тус кол-хоз үбнэхуряалгаар аймаг соогоо эгээл хойно шэрэгдэжэ ябана. Энэ дутуугаа усадхаһын түлөө дээрэхи колхозой хүтэлбэрилэг-шэд хамаг хүсөө элсүүлхэ са-гынь ерээ.

Гээгдэнги бригадануудтаа туһална

Итандийн машинно-тракторна станцийн комбайн заһабарилга-шадый бригаданууд заһабарилгаа түргэн саг соо хайн шанартай-гаар дүүргэхын түлөө бүгдэ мурь-сэнхэй. Тииш, энэ мурьсөөндэ «Путь Социализма» колхоздо хүдэлмэрилдэг нүхэр Голобевый бригада түрүүлжэ ябана. Энэ бригадын членүүд хоёр ком-байн саг болзор соогоо хайн ша-нартайгаар заһабарилжа тушаа-хай. Комбайн заһабарилжа дээрэ нүхэр Патратин гэгшэ үндэр бү-тээсэтэйгээр хүдэлмэрилжэ бри-гада соохи мурьсөөндөө түрүүл-хээр. Улаан Армийнгаа үдэр бү-рийн гайхамшагта амжалтануу-дыг дуулаад байхадаа, нүхэр Патратин хайнай бүри өршэтэй-гээр хүдэлмэрилжэ, нормоёо 200 процент хүртэр дүүргэдэг болоо. Мүнөө нүхэр Голобевый бригада өөрынгоо мурьсэһэн Буденный нэрэмжэтэ колхозой заһабарил-гын бригадада социалистичеке туһаламжа үзүүлжэ байна. Тэршэлэн Сталивай нэрэмжэ-тэ колхоздохи заһабарилгын бригада (хүтэлбэрилэгшэ нүхэр Ушин) өөһэдынгоо комбайнуу-дыг хүсэд бэлдэ болгоод, Орджо-никидын нэрэмжэтэ колхоздо ту-һална. Энэ бригадын член На-дежда Меринова гэгшэ үдэр бү-рийнгоо даалгарины хайн ша-нартайгаар үлүүлэн дүүргэжэ, бэшэ заһабарилгашадгаа үлгэр жэшээ харуулна. Мүн Молотовой нэрэмжэтэ, «Соведүүдэй 7-дохи сьезд» колхозуудай дэргэдхи комбайн заһабарилгашадый бри-гаданууд муу бэшээр хүдэлмэ-рилжэ байна. Эдэ бригаданууд бүхы заһабарилгануудаа һаяар дүүргэхэн. Машинно-тракторна станцийн МТМ-дэ хүдэлмэрилжэ байһан токарь, слесарьнууд комбай-нуудыг саг болзор соонь заһаба-рилжа хэрэгтэ үнэн сэхээр орол-донод. Запасной часть болон бусад хэрэгсэлнуудыг бэлдэхэ ябадалда МТМ-эйн мастер нүхэр Лобыкинай горьтойхон анхара-лаа табидагынь эндэ тэмдэглэхэ шухала. Өөһэдынгоо комбайнуудыг за-һабарилжа дүүргэһэн бригада бүхэн ондоо бригадануудтаа со-циалистичеке туһаламжа үзүүлэн, бүхы МТС-эйнгээ ком-байнуудыг саг болзор соонь за-һабарилжа ябадал хангаха зори-го табинхай. Ю. ВОРОНЦОВ.

Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комиссийн мэдээсэл

(Түгээхэл. Эхинийн 2-дох нүүрт).

Тус лагерай комендатура ба хажуул болбол зобосон алаха хэмжээнүүд хэдэн дахин хэрэглэсэн байна. Судебно-медицинскэ экспертизэ болбол малтажа гаргаһан хүүрнүүдэй дунда хүйтэн хэдхүүлжа толгойгоо шархатан сэрэгэй пленнэ үхэхэн хүүрнүүдэй 4 хүүр элрүүлһэн байна.

Плендэ абтаһан шархатай ба үбшэн хүүрнүүд туйлаа хүртэрөө зүдэрһэн ба эрид ехээр буларханшьо муртэнь гитлеровецүүд дийлэшгүй хүндэ хүдэлмэри хэхье баахдаг байгаа. Плендэ абтаһан сэрэгэй хүүрнүүд хүндэ юмэнүүд зөөлгэдэг, алагдаһан советскэ хүүрнүүдэй хүүрнүүд абаашуудай байба. Шадал тэнхээгүй болоһон ба унаһан сэрэгэй пленнэ хүүрнүүд хажуулнууд тэндэнь аладаг байгаа. Славута городой ксендэ Милевскийн мэдүүлһэнэй ёһоор, хүдэлмэриэ ошодог ба бусдаг зам хүүрнүүд булаһан багаханууд обогор шоройнуудаар ходоо тэмдэглэгдэнхэй.

Үбшэн ба шархатаһан хүүрнүүд олоорнь амидыгаар булаһан

Немецкэ алууршад плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүүрнүүдэ туһаламжа үзүүлһэнэй түлөө эгээлэй гражданинуудыг буудан алаа

Нарин хажуул ба зогсолтогүй эбээлтэнүүдэй хэгдээр байһаншьо муртэнь плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүүрнүүд ганса шэгээрээ ба бүлэг бүлгөөрөө «лазаредтэ» тэрбеджэ Славутын буурин зонуудаар ба ойро тойроной буурин газарнуудаар хоргодог байна. Энээнэй дашрамда 1942 оной январин 15-да Славута городыг өөрынгөө мэдэлэй округто оруулһан шепетовско-гебитскомиссар правительственнэ советник доктор Ворбс гэгшэ «гаднын хүүрнүүдэ тайлбарилан хэлэхэдэ тэрбеджэ сэрэгэй пленнэ хүүрнүүдэ ямар нэгэ туһаламжа үзүүлһэн гэмтэн буудалдан алагдаха байха, хэрбээ гэмтэй хүүрнүүдэй бээрээ олоогүй хаань, тиймэ ушарай гараха үедэ барялай 10 хүүрнүүд буудалдан алагдаха байна» гэжэ нутагай зондо уридшалан хажуулһан тусхай захиралта гаргаһан байба. Мүн өөрынгөө ээлжэндэ Славута городой районно управа болбол «лазаредтэ» өөһэдүнгөө дураар гаража ошохон бүхы сэрэгэй пленнэ хүүрнүүд хуулиһаа галуур юмэ хэлһэн дээрэ тоологдожо дайралдаһан газартаа буудалдан алагдаха байха» гэжэ соносхоо.

Тэрбеджэһэн ба баригдаһан сэрэгэй пленнэ хүүрнүүд, мүн тэр

ушар ябадал болбол плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүүрнүүдэ немецко-фашистскэ алууршадэй зэрлиг муухайгаар хандаһанниһэн ялангаяа тодоор гэршэлһэнэ. Забытыдэ байһан нэгэ үбшэн хүн 1943 оной февральда үхэгшэдыг оруулдаг газарта оруулалдаһан юм. Үхэгшэдэй дунда байха зуураа тэрэ үбшэн хүнэй ухаа мэдээ орхолоорнь блогой немец-шефтэ тэрэ ушарынь мэдүүлээ һэн. Тийхэдэнь тэрэ үбшэн хүнине үхэгшэдтэй хамта байлгах гэжэ захираа. Тийгэжэ тэрэ үбшэн хүнэй амидыгаар хүдөөлүүлэгдэһэн ушарынь урдын сэрэгэй пленнэ А. М. Панкин гэгшэ мэдэхэ байна.

Плендэ абтаһан сэрэгэй 4 хүүрнүүдэй хүүрнэ үзэхэдэ гансахан элиһээр хушадан хэбтэһэн хүүрнүүдэй амисхалдаг хоолойн нарин хуаһанууд хулар орожо болохоор тиймэ холо хүртэр тон ехэ эльһэн ороһон байба. Энээн дээрһээ судебно-медицинскэ экспертизэ болбол «гросс-лазаредтын» комендатурай хажуулнууд немецкэ врачнуудта мэдэгдэн байжа советскэ хүүрнүүдэ амидыгаар хүдөөлүүлжэ байгаа гэжэ тодорчулаа.

решэлэн тэдэнэртэ туһаламжа үзүүлһэн гражданинуудыг гитлеровецүүд арестовалдаг, сохидог, буудан аладаг байгаа. Плендэ абтаһан сэрэгэй хүүрнүүдэ туһаламжа үзүүлһэнэй түлөө нутагай болыныцын доктор Махиллов, докторой басаган Вайцешука, медсестра Нюнила гэгшэд арестовалагдаа һэн гэжэ гэршэ Я. А. Фригауф гэгшэ мэдээсбэ.

Славутскэ жанармерийн шеф Обервайх, мастер Роберт Готовиц, тэрээнэй орологшо вахмайстер Лор гэгшэд баригдаһан сэрэгэй пленнэ хүүрнүүдэ ба эгээлэй гражданинуудыг хэлэхэдэ ябадалда онсо эдихи гаргаа. Гитлеровецүүд болбол «гросс-лазаредтэ» хажуула урдын сэрэгэй городогой уба түрхэ башниин урда талын участок дээрэ советскэ хүүрнүүдэ буудан аладаг байба. Энэ газарыг гитлеровецүүд болбол плендэ абтаһан сэрэгэй хүүрнүүдэ айлган хүрдэхэ зорилготойгоор шэлэһэн байна. Тээд мүнөө тэрэ газар гитлеровецүүдэй зэрлиг муухай аашынь мэдэхэ гэршэһэнүүд боложо үгэнэ.

«Гросс-лазаредтэ» тогтоогдоһон бүдүүлэг гуримай хойшолон

Славутын, «гросс-лазаредтэ» сүлөөлэгдэһэн советскэ сэрэгэй пленнэ 525 хүүрнүүдэ медицинскэ талаар шалган үзэхэдэ 435-ниһын туйлаа хүртэрөө зүдэрһэн, 59-айн шархань үгдэрһэн, 31-ниһын нервнэ-психическэ талаараа гэмтэһэн байна. Судебно-медицинскэ экспертизэ болбол малтажа гаргаһан 112 хүүрнүүдэй дотор бэеыг шалган шэнжэл-

жэ 500 хүүрнэ газар талаһаань үзээд байхадаа үлэхэлэн ба шархатаһан хүүрнүүдэй толгой тоолон үхэхөөр шахуу тиймэ гурим байдалынь «лазаредтэ» административ ба немецкэ врачнууд байгуулһан буйгаа гэжэ тодорчулба.

Судебно-медицинскэ экспертнүүд советскэ сэрэгэй пленнэ хүүрнүүдэй үхэдэг гол шалтагаа-

нуудынь туйлаа хүртэрөө зүдэрһэн, халдабарита үбшэнүүд, автомадаар буудаһан ба хүйтэн ээбсэгэй шарханууд болодог байгаа гэжэ тоолоно. Тус «лазаредтэ» нимэ ехэ үхэлгэ гэшэ өмнөлгын нэгэшье эмхи зургаанда үзэгдөөгүй юм. Повозконуудта хүлэгдэһэн сэрэгэй пленнэ хүүрнүүд түхэрээн сүүдхэдэ түрүүнэй бэлэдхэгдэһэн нүхэн тээшэ хүүрнүүдэ зөөдэг муртөө үшөөл үрдишгүй байгаа. Тийхэдэнь хурдахаһын тулаа хүүрнүүдэ «лазаредтэ» сонхоор сэхэ газарынь хаяжа тэндэ харша соо сомодог болоо һэн.

«Намай тойроод хүүрнүүд зуугаадаараа үхэгшэ һэн. Минийн

Немецкэ алууршад өөһэдүнгөө гэмтэ ябадалнуудай мур сараае нуюн далдалха гэжэ нэдээ

Немецко-фашистскэ алууршад өөһэдүнгөө гэмтэ ябадалнуудай мур сараае али болохоор хаман арилгах гэжэ оролдоһон юм. Эдэнэр болбол плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүүрнүүдэ хүдөөлүүлһэн газараа ехээр нуюн далдалдаг байгаа. Энэ ушар болбол судебно-медицинскэ экспертизэ ба мурдэлгын баримтануудта гэршэлэгдэнэ. Зүбхэн урдын сэрэгэй городогой территории дээрэ хүүрнүүдэ олоорнь хүдөөлүүлһэн 1.000 шахуу үхээрн газар олодо 623 номерой могилын крест дээрэ хүдөөлүүлэгдэһэн 8 хүүрнүүдэй нэрэ обог бэшэгдэһэн байгаа. Могилыг малтан үзэхэдэ, 32 хүүр байба. 624 номерой могилыг малтахада мүн тиймэ юмэ элрһэн байна. Одоо могилануудыг малтахада хүүрнүүд дабхар дабхараараа хоорондоо газар шоройгоор забһарлаһан зайтайнууд байба. 625 номерой моги-

хажууда үдэр бүри 9—10 хүн үхэдэг байгаа. Үхэхэн хүүрнүүд абаашахалаарнь, тэдэнэй буурине шэнэ үбшэн хүүрнүүд эзэлдэг нимэ ябадалнууд үглөөгүүр бүри дахин дахин боложол байгша бэлэй. Туйлай олон хүн үхэхэдэ нэгэ үдэртэ 300 хүнэй тооло хүрөө һэн» гэжэ урдань сэрэгэй пленнэ А. В. Севрюгин гэгшэ мэдээсэ. Славута городой эзэлдэгдэ байһан хоёр жэл соо немецкэ врачнууд Борбе, Штурм ба бусад медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар «гросс-лазаредтэ» гитлеровецүүд Улаан Армийн 150 мянга шахуу офицернүүд болон боецүүдэ хюдаһан байна.

малтахада 10 хүүр олодо. Үшөө доошонь 30 сантиметр малтахада, бага хоёр дабхар хүүр гараба. 627 ба 8 номерой могилануудыг малтахада мүн тиймэ юмэнүүд элрһэн байна. Энэ хүүрнүүдэй могила сооһоо 30 хүүр олоһон байгаа, бага доошонь газарыг малтахада шилээд үни хүдөөлүүлэгдэһэн үшөө олон хүүрнүүд олодо.

Гитлеровецүүд болбол хүдөөлһэн газарнуудаа дээгүүрнэ модо буулгажа, харгы табиха гэжэ мэтээр мэдэгдэхгүй болгоод далдалдаг байна. 6 номерой газарын хажууда нэгэ шулуу дэбисһэн харгын дороһоо 4—5 метр ута, 3 метр хүндэлэнтэй могила олоһон байгаа. Энэ казармаһаа баруун-хойшоо Шепетовка ороһон шоссе харгыда ойро 6 метр утатой 2 метр хүндэлэнтэй, 6,5 метр шахуу утатой, 2,5 метр хүндэлэнтэй нуюгданхай нимэ 3 могила олодо.

Гитлеровскэ алууршад харюусалга тушаа

Гэршэнүүдэй мэдүүлгын, тусхай комиссийн хэһэн мурдэлгэ ба судебно-медицинскэ экспертизын баримтануудай үдэһөөр Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комисси болбол 150 мянга шахуу плендэ абтаһан советскэ сэрэгэй хүүрнүүдэ «гросс-лазаредтэ» хажуул ба немецкэ врачнуудай зорюута хюдаһан ушарынь арсаһагүйгөөр тодорчулба.

Гүрэнэй Онсо Эрхэтэ Комисси болбол эдэ гэмтэ ябадалнуудай түлөө фашистскэ Германийн правительство ба сэрэгэй командовани харюусалгатай гэжэ тоолоод, мүн тэрэшэлэн штабсарц доктор Борбе, тэрээнэй орологшо

доктор Штурм, шепетовско-гебитскомиссар правительственнэ советник доктор Ворбс, майор Павликс, Гауптман Планк, Гауптман Ное, Гауптман Бронсдорфер, оберфельдфебель Ильземан, фельдфебель Беккер, славутскэ жанармерийн шеф обер-вахмайстер Готовиц, тэрээнэй орологшо вахмайстер Лор гэгшэдыг сэхэ гэмтэй нуюрнууд гэжэ тоолоно.

Улаан Армийн плендэ абтаһан, советскэ сэрэгэй боецүүд болон офицернүүдэ зорюута хюдажа, бузар булай шуната гэмтэ ябадалнуудыг хэлһэнэйгээ түлөө эдэнэр бултадан хатуу хэлһээлтэ үзэхэ ёһотой.

20.000 ТҮХЭРИГЭЙ ОЛЗО

Тарбагатайн аймагай «Красный боец» колхоз газартаряалан ба малажалһаа галуур нутагай удхашанартай олзоборилгын ажайлэдбэри үргэнөөр эрхилдэг болоо. Энэ хүдэлмэридэ тус колхозой үбгэд хүгшэд эдихитэйгээр хабаадалсана.

Тус колхоз болбол кирпич хэхэ завод байгуулаад, тэрээгээрээ 20.000 түхэригэй олзо оруулба. Тэрээнһээ гадна, извё-

ско галдаха ябадал үргэнөөр эрхилнэ. Мүнөө жэлдэ 200 центнер извёско бэлэдхэжэ шадаһан байна. Мүн тэрэшэлэн нарһанай дабирхай нэрэхэ ябадал үргэнөөр эрхилнэд.

Энэ ажалыг колхозой эрхм мэргэжэлтэн нүхэд Балаганский болон Доржирв гэгшэд хүтэлбэрилнэд.

Н. ГУРЬЯНОВ.

с. Тарбагатай.

ХИЛЫ

Союзнигууд
ционни
Верховно
штабай

ЛОНДОН, 1-дхи
Союзнигуудай
сенүүдэй верховно
штабай мүнөөдө
мэдээсэд соо
союзнигуудай
хүүрөө, зарим
родһоо урлуг
колонно Дор
Бретань гэгш
то хубида бар
зуураа Дини
Перси-Билл
дохин харгын
гуудай сэрэг
эзэлдэг, мүн
досой оршон
союзна сэрэг
лээ. Комонд
шондо союзни
Виллер-Бокс
дабшаба. Лок
гуудай гарг
Дайсан Вел
гуур ба урлуг
участок дээр
нуудыг хэл
Союзнигууд
объектнуудыг
добтолгонту

Союзнигууд
Ренни

НЬЮ-Йорк
(ТАСС). СШ-
стр Стини
сэрэгүүд Рин
дахин Ил
партамент
пресс-комитет
бо.

ДАТСКА
ХҮДЭН
ЗАБАС

СТОКГОЛМ
(ТАСС). Шин
сэхэнэй ёһо
гүүр Фредер
бүтээлгын
маршад
забастови
забастови
болон
ашаһан
шадарай
лашарамд
хадан
дэхэ армийн
дахиад
хүүбэ.

НОГ

ВАШИНГТОН
(ТАСС). Л
ёһоор, Тили
рианска
түүд эмх
хэхээ
частнууд
гүүдэй
жуулагал
Гуан
сэрэгүүд
шаха

Харюусалга